

בית המדרש הווירטואלי (V.B.M) ע"ש ישראל קושיצקי שלידי ישיבת הר עציון שיעורים בדרכיה: אישה והלכה

צוות דרכיה, לורי נוביק

ספירת העומר

מהי מצוות ספירת העומר? האם גם נשים חייבות בה? באיזה אופן מנהגי התקופה של ספירת העומר חלים על נשים?

- [לחצו כאן](#) כדי לראות גרסה מעודכנת של השיעור עם כלי למידה נוספים באתר דרכיה.
- [הרשמו כאן](#) לניוזלטר כדי לקבל עוד עדכונים ותכנים ממיזם דרכיה.
- נשמח לקבל הערות והארות [כאן](#).

מאת לורי נוביק | עריכה: הרב עזרא ביק, אילנה אלצפן, ושיינע גולדברג

תרגום: שיראל גרסון | עריכה בעברית: עדיה בלנק

שלושה היבטים

בכל שנה אנו סופרים את הימים והשבועות החל מהלילה השני של חג הפסח ועד חג השבועות. ספירה זו נקראת ספירת העומר,¹ על שם קורבן עומר שעורה (הנקרא קורבן העומר) שהוקרב ביום השני של חג הפסח.

מצווה זו מופיעה בתורה גם בספר ויקרא וגם בספר דברים:

ויקרא פרק כ"ג, טו–טז

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיוֹם הַבִּיאְכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמַיִמַת תִּהְיֶינָה. עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'.

דברים פרק ט"ז, ט–י

שֶׁבַע שָׁבָעַת תִּסְפֹּר לָךְ מֵהַחֵל חֲרַמְשׁ בְּקֵמָה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שֶׁבַע שָׁבָעוֹת. וְעֲשִׂיתָ חַג שִׁבְעוֹת לַה' אֶלְקִיךָ מִסַּת נְדָבַת יְדֹךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יְבָרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ.

בפסוקים שלעיל ניתן לראות (לפי הסדר) שלושה היבטים ברורים לספירת העומר: מעגל המועדים, עבודת המקדש והעונות החקלאיות.

1. **מעגל המועדים** – הספירה מתחילה למחרת היום הראשון של חג הפסח, "[ממחרת השבת](#)", ומסתיימת בחג השבועות.

מדוע יש לספור מחג אחד לשני? הרמב"ם מסביר כי עצם הספירה מעוררת את הציפיה לקראת שבועות ומבטאת את אהבתנו לתורה:

מורה נבוכים חלק ג' מ"ג

¹ למושג "עומר" ישנם שני פירושים בעברית המקראית: אלומה, או מידה של עשירית איפה (כ-2.2 ליטר). שתי המשמעויות רלוונטיות כאן. קורבן העומר מובא משעורה - השעורה נקצרת לאלומות, נטחנת, ועומר אחד מן האלומה מובא כקורבן (ראו משנה מנחות, י', ג'–ד').

ו'שבועות' הוא יום 'מתן תורה'. ולהגדיל היום הוא ימנו הימים מן המועד הראשון אליו – כמי שממתין בוא הנאמן שבאוהביו שהוא מונה היום וגם השעות. וזאת היא סיבת 'ספירת העומר' מיום צאתם ממצרים עד יום 'מתן תורה' שהוא היה הכונה והתכלית ביציאתם...

- ii. **עבודת המקדש – ספירת העומר מתחילה עם הקרבת קורבן העומר, ונחתמת בהבאת "מנחה חדשה" קורבן שתי הלחם (שני כיכרות) בחג השבועות.**
- iii. **העונות החקלאיות – הפסוק בספר דברים מתאר את תחילת הספירה במונחים חקלאיים, "מהחל חרמש בקמה". הספירה מתחילה עם תחילת קציר השעורה ומסתיימת בזמן קציר החיטה, ובכך מסמנת את המעבר מהאחד לשני.**

רבי עקיבא מסביר שקורבן העומר מביא ברכה לתבואה, כולל לחיטה שממנה מכינים את כיכרות הלחם בחג השבועות.

ראש השנה טז ע"א

מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח – מפני שהפסח זמן תבואה הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות....

התורה מצווה עלינו להביא את קורבן העומר דווקא בתחילת הקציר. כך יוצא שההיבט החקלאי² משפיע על חיוב הקורבן.³

המצווה

האם בימינו ספירת העומר נחשבת כמצווה מדאורייתא?

הפוסקים נחלקו בשאלה אם ספירת העומר היא מצווה מדאורייתא גם כאשר אין בית המקדש קיים. ייתכן כי שורש המחלוקת נעוץ בשאלה איזה היבט של המצווה בוחרים להדגיש.

- i. **מצווה דאורייתא – הרמב"ם פוסק כי ספירת העומר היא מדאורייתא גם בימינו:**

משנה תורה לרמב"ם, תמידין ומוספין ז, כד מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן.

הדברים מסתברים שכן לפי דבריו במורה נבוכים, המשמעות העמוקה של הספירה היא הקשר בין המועדים ולא הקורבנות שהוקרבו בבית המקדש.⁴ הרמב"ם אכן מתייחס לחיוב קורבן העומר ב"הלכות תמידים ומוספין", אך כאשר בית המקדש אינו קיים, משקל הכובד של מהות הספירה עובר אל ההיבט הקשור לחגיגת המועדים.

- ii. **מצווה דרבנן – פוסקים אחרים, התוספות⁵ והר"ן ביניהם, סוברים כי כאשר בית המקדש**

² השנה החקלאית בארץ ישראל מתחילה עם הגשמים הראשונים לאחר סוכות, כאשר זורעים את היבול. פסח, הזמן שבו מסתיימים הגשמים, מצוין את תחילת עונת הקציר. השעורה מבשילה תחילה, ואחריה מבשילה גם החיטה. במהלך עונת הקיץ נקטפים רוב הפירות, והשנה החקלאית נחתמת במסיק הזיתים בסוף הסתיו.
³ בעל הטורים משלב בין ההיבט החקלאי לחגי, במקום עניין הקורבן.
לשיטתו, הספירה מתכתבת עם צורכי החקלאים הזקוקים לסימן מתי חג השבועות:

טור על התורה ויקרא כג, טו
וספרתם לכם – י"מ [יש מפרשים] טעם לספירת העומר לפי שהם ימי הקציר והעם טרודין ואינן מצויין בבתיהם לשמוע מפי שלוחי ב"ד [בית דין] היוצאין ולא היו יודעין מתי קדשו וחדשו ולכך צוה לספור ומטעם זה נמי הספירה בלילה כי ביום הם טרודים:

4 ערוך השולחן או"ח תפט, ג

צוה התורה למנות להקרבת אבן עיקר הכוונה הוא למתן תורה ולכן המצווה גם בזמן הזה

5 תוספות מגילה כ ע"ב, ד"ה כל

אינו קיים מצוות ספירת העומר היא מדרבנן.

ר"ן על הרי"ף פסחים כח ע"א
ורוב מפרשים מסכימים דספירת העומר עכשיו, דליכא [שאינן] הבאה ולא קרבן, אינה אלא מדרבנן
בעלמא זכר למקדש

שיטה זו מדגישה את מרכזיותו של קורבן העומר בספירה.

עיתוי המצווה

בפסוקים מופיעות שלוש מצוות נפרדות: קציר העומר, ספירת העומר והבאת הקורבן. ניתן ללמוד
מדברי הספרא באיזה חלק ביום יש לבצע כל אחת מן המצוות:

ספרא אמור פרשה י

יכול יקצור ביום ויספור ביום ויביא ביום? תלמוד לומר "שבע שבתות תמימות תהיינה", אימתי
הם תמימות? בזמן שמתחיל בערב, יכול יקצור בלילה ויספור בלילה ויביא בלילה? תלמוד לומר
"מיום הביאכם", אין הבאה אלא ביום

כדי ששבעת השבועות יהיו תמימים, צריך שיהיו בהם 49 ימים שלמים. בלוח השנה היהודי מתייחסים
ליום כמתחיל מהשקיעה ומסתיים בשקיעה הבאה. לאור זאת, על הספירה הראשונה להיעשות בלילה,
בתחילת היום, ובכך להבטיח כי היום ראשון וכל שאר ימי הספירה יהיו מלאים.

לא ברור מכאן אם ספירת הימים הבאים חייבת גם היא להתבצע דווקא בלילה. הרמב"ם פוסק כי עדיף
לספור בכל לילה, אך מי שפספס את הספירה צריך לספור ביום:

משנה תורה לרמב"ם, תמידין ומוספין ז, כב-כג

ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה מליל ששה עשר בניסן: שכח ולא מנה בלילה מונה
ביום

הרמב"ם אינו פוסק שמי שסופר ביום לא יברך. ניתן להסיק מכך שאין בכך חשש לברכה לבטלה, מאחר
שאין חובה לספור דווקא בלילה.

לעומתו, רבנו תם סובר כי יש לברך רק כאשר סופרים בלילה:

תוספות מגילה כ ע"ב, ד"ה כל

אומר ר"ת [רבנו תם] שאם שכח לברך בלילה לא יברך ביום ... דכתיב (ויקרא כג) "תמימות"
ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה ... ובה"ג [בעל הלכות גדולות] כתב דהיכא
דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה וכן הלכה אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד
בברכה דבעינן תמימות וליכא

רבנו תם רואה את המילה "תמימות" כחייב בפני עצמו החל על כל ימי הספירה, ולכן יש לספור בלילה
בכל יום. הספירה ביום עדיפה מכלום ושומרת על רצף הספירה, אך אמירת הברכה על ספירה ביום
אכן עשויה להיחשב כברכה לבטלה.

התוספות מביאים את הבה"ג המתייחס ל"תמימות" בהקשר לספירה כולה. לשיטת הבה"ג, המילה
"תמימות" מחייבת אותנו להקפיד שלא לפספס אף יום תמים (שלם) של הספירה, ובכך ליצור סדרת
מספרים רציפה ושלמה. מי שפספס יום אחד אינו יכול לספור יותר בברכה, משום שספירתו נקטעה

ואחר שבירך על הספירה אומר י"ר [יהי רצון] שיבנה [בית המקדש במהרה בימינו] וכו', מה שאין כן
בתקיעת שופר ולולב, והיינו טעמא לפי שאין אלא הזכרה עתה לבנין ביהמ"ק [בית המקדש]

ולא תהיה שלמה. ישנם גאונים החולקים על הבה"ג,⁶ אך השולחן ערוך פוסק כשיטתו וכשיטת רבנו תם:

שולחן ערוך אורח חיים תפט, ז-ח
שכח ולא בירך כל הלילה, יספור ביום בלא ברכה. אם שכח לברך באחד מהימים, בין יום ראשון
בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא ברכה

חיוב?

האם נשים חייבות בספירת העומר? גם שאלה זו קשורה לשאלה איזה מן ההיבטים של הספירה אנו בוחרים להדגיש.

השאלה העיקרית היא, אם ספירת העומר היא מצוות עשה שהזמן גרמה, שממנה נשים פטורות.

תיאורטית, החיוב לספור בלילה עשוי להפוך את המצווה לתלויה בזמן. אך כפי שראינו לעיל, לא ברור אם ספירה בלילה היא הכרחית לקיום המצווה או רק עדיפה. אם זה רק עדיף אך לא הכרחי, כפי שפוסק הרמב"ם, ייתכן שהזמן של ספירת העומר לא מספיק כדי שהמצווה תיחשב כמצווה שהזמן גרמה.

אך ייתכן שהעובדה שסופרים את העומר רק בתקופה מסוימת בשנה הופכת את המצווה למצווה שהזמן גרמה. הראשונים נחלקו בנוגע לשאלה זו:

א. **מצווה שהזמן גרמה – הרמב"ם פוסק כי נשים (ועבדים) פטורים מספירת העומר:**

משנה תורה לרמב"ם, תמידין ומוספין ז, כד
מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן. ונשים ועבדים פטורין ממנה:

הרמב"ם אינו מרחיב באשר לסיבת הפטור מן המצווה, אך ראינו כי הוא מתייחס לספירת העומר כמחברת בין המועדים. ניתן להניח כי הרמב"ם רואה אותה כמצווה שהזמן גרמה, בדומה לשאר מצוות הקשורות לחגים במעגל השנה.

ב. **מצווה שאין הזמן גרמה – לעומתו, הרמב"ם טוען כי ספירת העומר איננה מצווה שהזמן גרמה ושנשים חייבות בה:**

חידושי הרמב"ם קידושין לג ע"ב
ותנא ושייר... ובמצות עשה שאין הזמן גרמא שייר טובא... ספירת העומר

על מה מתבסס הרמב"ם בפסיקתו?

ישנם מספר הסברים אפשריים לכך.⁷ המהר"ם חלאווה, תלמיד של בנו של תלמידו המובהק של

⁶ טור אורח חיים סימן תפט

כתב בה"ג שאם שכח לברך באחד מן הימים שלא יברך עוד בימים שלאחריו... ורב סעדיה גאון כתב שאם שכח באחד מן הימים יברך בימים שלאחריו חוץ מלילה הראשון שאם שכח ולא בירך בו שלא יברך עוד. ורב האי כתב בין בלילה הראשון בין בשאר לילות אם שכח ולא בירך בו יברך בשאר לילות.

⁷ האבני נזר, לדוגמה, מעלה את האפשרות שהחיוב בספירת העומר עשוי להיות הרחבה של חיוב האישה לקיים את מצוות ליל הסדר. השרידי אש מציע הסבר נוסף לכך שספירת העומר אינה מצוות עשה שהזמן גרמה: המצווה עצמה קשורה בזמן באופן פנימי, כך שמעמדה כתלויה בזמן אולי לא חל באופן הרגיל.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שפד

...זמן השבת הוא ט"ו בניסן גורם. הלא כל מצוות השבת נשים חייבות פסח מצה מרור. ... הוא הדין עומר אי אתה יכול לפוטרם מחמת שזמן יום טוב גרמא. כיון שכל מצוות שביום טוב נשים חייבות.
שו"ת שרידי אש ב צ

הרמב"ן, מסביר כי ספירת העומר נובעת מן העבודה בבית המקדש ולא מזמן מסוים, ולכן נשים חייבות בה. הספירה מתחילה בקורבן ונגמרת בקורבן, מרכיב הזמן הוא רק פונקציה של זמן הקורבנות, ואין לו קשר עצמאי למצווה.⁸

שו"ת מהר"ם חלאווה, עמ' שלה והרמב"ן ז"ל כתב דספירת העומר נשים חייבות בו. וכן עיקר, דלא ממעטינן אלא שהזמן גרמא. וספירת העומר אין גורם לו הזמן, אלא המעשה דהיינו הקרבת העומר. ואע"פ [ואף על פי] שהעומר תלוי בזמן מ"מ [מכל מקום] המספר אינו תלוי אלא במעשה ההקרבה ולא הזמן גרמא.

קורבן העומר, ולא יום ט"ז בניסן, הוא הקובע מתי סופרים.

למעשה, בפירושו על הברכה של ספירת העומר הרמב"ן בעצמו מתאר את הספירה באופן דומה, ומדגיש את הקורבן יותר מאשר את עניין החגיגה:

חידושי הרמב"ן פסחים ז ע"א
שכבר נקרב העומר והם מונין ממנו

הסתייגויות קבליות

הזהר קובע כי ימי ספירת העומר קשורים באופן מיסטי לתחום הגברי, ומשום כך רק גברים חייבים במצוות הספירה:

זוהר, רעיא מהימנא ג פרשת אמור צז ע"ב
ובגין דאלין יומין יומין דעלמא דדכורא לא אתמסר חושבנא דא אלא לגברי בלחודייהו...

קיימת מחלוקת בין פוסקי עדות המזרח בשאלה אם מותר לנשים לקיים מצווה זו מרצון, לאור דברי הזהר.⁹

הלכה למעשה

בפועל, פוסקי ההלכה מתייחסים לשיטת הרמב"ן כדעת מיעוט, וסוברים שספירת העומר היא מצוות עשה שהזמן גרמא שממנה נשים פטורות.

מגן אברהם סימן תפט, א
נשים פטורות מספיר' דהוי מ"ע שהז"ג [מצות עשה שהזמן גרמא]. ..ומיהו כבר שווי' עלייהו
חובה:

יש לשים לב למה שמוסיף המגן אברהם אחרי שהוא כותב שנשים פטורות. מנסיונו, נשים הקפידו לקיים את מצוות ספירת העומר מרצון, עד שהדבר הפך למנהג מחייב. (ראו כאן הרחבה בנושא זה, כמו גם על ההתנגדות לאפשרות שקיום מצווה מרצון יהפוך למנהג מחייב).¹⁰

⁸ ניתן למצוא כאן. שמצווה שהזמן גרמא היא מצווה שיש לה זמן קבוע, הזמן הוא המסגרת של המצווה, כמו מצה, לולב וסוכה וכו', משא"כ [מה שאין כן] בספירת העומר, שהזמן הוא עצמותו של המצווה, הוא מחויב למנות אותם הימים שבין פסח לשבועות, ול"ש [ולא שייך] לומר על זה מצווה שהזמן גרמא.

⁹ ברכי יוסף אורח חיים סימן תפט
ולי נראה דאי נוהגות בלולב וכיוצא כר"ת [כרבנו תם] גם בספירה ינהגו כי אורחיהו.

שו"ת רב פעלים א סוד ישרים יב
וספירת העומר הוצרך לפרש לנו רבינו ז"ל טעם פרטי, דלא שייכי בנשים, ללמדינו דאין רשאי לקיים אותם בתורת נדבה כשאר מ"ע שהז"ג [מצוות עשה שהזמן גרמא]

¹⁰ בדיונונו על ברכה על קיום מצווה מרצון, הזכרנו את הסתייגותו של המגן אברהם כאשר אין מעשה מצווה נפרד מהברכה. כנראה שבמקרה זה הוא יתייחס לספירה כמעשה המצווה.

המשנה ברורה כותב כי למיטב ידיעתו מנהג זה לא רווח בקרב קהילתנו:

משנה ברורה תפט, ג
וכמדומה דבמדינותינו לא נהגי נשי כלל לספור

פער של 250 שנה ו600 קילומטרים בהחלט יכולים להוביל להבדל של שמיים וארץ בהלכות של נשים.

המשנה ברורה ממשיך ומביא את דברי השולחן שלמה, שחי בתקופה שבין המגן אברהם למשנה ברורה והתגורר, כמו המשנה ברורה, בבלארוס. השולחן שלמה פוסק שאישה לא תברך על ספירת העומר:¹¹

שלחן שלמה תפט, ג
ונ"ל דעכ"פ [ונראה לי דעל כל פנים] לא יברכו דהא בודאי יטעו ביום א' ולא יודעין הדין ועוד דהא אינה מבינה מה היא סופרת. ובזה מאד צריך לזיזהר להבין מה שהוא אומר דאם לא כן לא יצא...

השולחן שלמה אינו מתנגד לכך שאישה תספור את העומר, אלא חושש מכך שתברך על קיום המצווה מרצון שמא הדבר יוביל לברכה לבטלה, משתי סיבות:

- I. **טעות** – אישה עשויה לפספס יום שלם של הספירה ולא לדעת שעליה להמשיך את הספירה ללא ברכה לאחר מכן. במקרה זה הברכות שתברך יהיו לבטלה.
- II. **בורות** – ייתכן כי מי שסופר מבלי לדעת מספיק עברית כדי להבין את משמעות הספירה לא יצא ידי חובה. על כן ברכתה של אישה שאינה מבינה את הספירה תהיה לבטלה.

פוסק ההלכה בן זמננו, הרב אשר וויס, כותב כי החששות הללו אינם רלוונטים כיום:¹²

הרב אשר וויס, נשים במצוות ספירת העומר ומ"מ [ומכל מקום] נראה לכאורה דשתי החששות לא שייכי בזמנינו, דנשי דידן חכמניות הן וכולן מבינות היטב לשון הקודש, ואין שום חשש שיטעו במנין או בנוסח דבידן לקרוא מתוך הסידור וכדומה, ועוד דבכל בית יש לוחות שנה וכדומה וכן בעיתונות החרדית נכתב יום הספירה דבר יום ביומו, ומשו"כ [ומשום כך] שפיר נהגו נשינו ובנותינו לברך על הספירה ושפיר עבדי. אך מ"מ נלענ"ד [מכל מקום נראה לפי עניות דעתי] דאשה שיודעת שמסתמא לא תשלים את הספירה כדין לא תתחיל כלל לברך על הספירה, די ש מן האחרונים שנקטו דאם ידלג יום א' אף ברכתיו למפרע לבטלה... נתישבתי בדעתי ונמלכתי דשפיר תברך... אך אם ברור לה שלא תשלים את הספירה עדיף טפי שלא תתחיל לברך, אך אף בכה"ג [בכהאי גוונא] המקיל לא הפסיד...

בסופו של דבר, מאחר שכיום נשים יודעות לקרוא וכתוב וכן קיימים לוחות שנה רבים, הרב אשר וויס מתיר לכל אישה לברך. ניתן להניח גם כי מגוון האפליקציות והתזכורות שהומצאו בשנים האחרונות תומכות בדבריו אף יותר.

כמו כן, חשוב לציין כי ערוך השולחן, שחי בזמנו של המשנה ברורה, כתב כי נשים סופרות את העומר

¹¹ ניתן למצוא כאן.

¹² ניתן למצוא כאן.

ראו גם את דברי הרב אליעזר מלמד כאן.

הרב אליעזר מלמד, נשים בספירת העומר

למעשה, מי שיודעת בעצמה שיכולה לספור את כל הספירה, ואם תשכח יום אחד תדע להמשיך בלא ברכה, רשאית לפי מנהג אשכנז לספור בברכה. ובמיוחד מי שנוהגת להתפלל בכל יום תפילת ערבית, או שבני ביתה רגילים להזכיר לה לספור, החשש שתשכח לספור ספירת העומר קטן יותר...

עם ברכה, ללא כל הסתייגות מכך:

ערוך השולחן אורח חיים תפט, ד
והנשים פטורות משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ומכל מקום נהגו לברך ולמנות ככל מצות
עשה שהזמן גרמא שהנשים נוהגות כשופר וסוכה ולולב:

ערוך השולחן מתייחס להלכות נשים בספירת העומר ככל מצווה אחרת שנשים מקיימות מרצון.

מדוע לעיתים נשים מקבלות את המסר שנכון שלא לספור את העומר?

מפתיע לראות שלעיתים לא מלמדים נשים לספור את העומר, ושלא מעודדים נשים לקיים מצווה זו.

ייתכן כי חלק מן הסיבה לכך היא שישנן קהילות שהולכות לפי שיטת המשנה ברורה ולא השולחן ערוך, זאת אף שהמשנה ברורה רק מצטט שיטה שלפיה נשים אינן סופרות אך אינו מסכים איתה באופן מפורש. ייתכן גם כי הדבר קשור לדברי הזוהר המתייחסים לספירת העומר כעניין גברי. סיבה נוספת עשויה לנבוע מכך שבעבר, לפני עידן התזכורות בפלאפון, נשים שלא היו מתפללות ערבית באמת היו שוכחות לספור. וכמובן, ייתכן כי הדבר פשוט תלוי במסורת שעברה מדור לדור. לעיתים נשים אולי חושבות שלא יצליחו להשלים את כל הספירה ואינן יודעות שאפשר לספור בלי ברכה.

ניתן היה לצפות שיותר נשים יקפידו על ספירת העומר, במיוחד לאור שיטת הרמב"ן הפוסק כי נשים חייבות בכך, ולאור דברי המגן אברהם המתייחס לספירת העומר כאל מנהג מחייב. כמו כן, ראינו כי החשש לברכה על הספירה אינו משפיע על הספירה עצמה, אלא רק על הברכה.

נשים שונות יכולות למצוא משמעויות שונות בספירת העומר, בין אם הם סופרות ובין אם לא. הרבנית חנה ברכה זיגלבאום מבת עין בחרה בעצמה שלא לקיים את המצווה מסיבות קבליות, אך היא רואה עוצמה בספירה ובתקופת העומר גם מבלי לספור בפועל:¹³

הרבנית חנה ברכה זיגלבאום, המחלוקת בנוגע לספירת העומר על ידי נשים ספירת העומר מלמדת אותנו את המושג של רצף עולה, שבה יום אחד מתבסס על היום הבא. למעשה, כל מטרת המצווה היא לאסוף את הימים. באמצעות פעולה פשוטה וקצרה המתרחשת בתודעתנו, אנו מונעים מן הימים להיטשטש ולהתמזג יחד. ביכולתנו ליצוק משמעות לכל יום אותו אנו סופרים... בכל יום של ספירת העומר, מפסח ועד שבועות, ניצבת בפנינו ההזדמנות להוסיף רמה חדשה של זיקוק לאישיותנו. ספירת העומר היא תהליך של הבשלה, המגיע לשיאו בחג השבועות ביכולת שלנו לקבל את התורה ולהגיע לשלמות. פרק זמן זה משקף את תהליך הבניה והפריחה של הטבע כאן בישראל, במקום שבו אנו, בדומה לפירות, מבשילים בהדרגה עד ההגעה לפריחה מושלמת המוכנה להיקטף החג השבועות כרעייתו הקדושה של הקב"ה... אני סבורה כי המוקד הנשי בימי ספירת העומר הוא להגות בספירות של כל יום ולהפנים את המסרים המתלווים אליהן...

מנהגים

בזמן שבית המקדש השני היה קיים, ימי ספירת העומר היו תקופה חגיגית של מעבר מחג הפסח אל חג מתן תורה. אך לאחר חורבן בית המקדש השני, התרחשה טרגדיה באותם שבועות.

בגמרא מובא כי עשרים וארבעה אלף מתלמידי רבי עקיבא נפטרו בין פסח לשבועות.¹⁴ מאז, תקופת ספירת העומר קשורה גם בעצב ובאבל על מותם, וגם על אובדנים נוספים שהתרחשו לאחר מכן באותה

¹³ ניתן למצוא כאן.

¹⁴ יבמות סב ע"ב

אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה... תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת

תקופה.

כבר בתקופת הגאונים ניתן למצוא מקורות המתארים מנהגי אבלות בתקופה זו:

תשובות הגאונים, שערי תשובה רעח, רב נטרונאי גאון
וששאלתם למה אין מקדשי[ם] ואין כונסין [מתחתנים] בין פסח לעצרת אם מחמת איסור או לאו.
הו יודעי' שלא משום איסור הוא אלא משום מנהג אבלות שכך אמרו חכמי' שנים עשר אלפים
זוגים תלמידים היו לו לר' עקיבא וכלם מתו בין פסח לעצרת על שלא נהגו זה בזה ותני עלה
וכלם מתו מיתה משונה באסכרה ומאות' שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנוס בהן
...

מנהגי האבלות התפתחו לאורך השנים, וכיום הם כוללים הימנעות מהאזנה למוזיקה ומתספורת עד
ל"ג בעומר, היום שבו הסתיימה המגפה של תלמידי רבי עקיבא:

שולחן ערוך או"ח תצג, ב
נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות, ואין להסתפר עד יום ל"ד
בבקר ... הגה: ובמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג

האם מנהגי אבלות אלה חלים על נשים?

מאחר שהשולחן ערוך פוסק כי גם כאשר אישה נמצאת באבל על קרוב משפחה מותר לה להסתפר,¹⁵
קל וחומר שהסתפרות בספירת העומר תהיה מותרת, ולכן נשים ספרדיות נוהגות להסתפר בימי ספירת
העומר כרצונן.

חזון עובדיה הלכות ספירת העומר לו
פשט המנהג שלא להסתפר בימי הספירה... ואין הנשים בכלל איסור זה.

הרמ"א, לעומתו, כולל נשים במנהג של הימנעות מתספורת. הרב משה פיינשטיין פוסק כי בימי ספירת
העומר אסור לנשים להסתפר, אך שיש מקום להקל בכך. מדוע? זאת משום שכלל, ניתן להקל בנוגע
לתספורת של נשים במהלך השלושים' (שלושים ימי האבל הראשונים על אדם שמת), ובפרט כאשר
מדובר על ימי ספירת העומר, שבהן הדבר בגדר מנהג ולא אבלות ממש.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קלז
ובדבר תספורת לאשה בימי הספירה, הנה אף שהיה מסתבר להתיר מאחר שגם באבלות אחר
שבעה תוך שלשים מתירין הרבה ראשונים... כיון שהוא רק מנהג יש להקל כהמתירין, אבל
מ"מ [מכל מקום] נראה הדין שראוי להחמיר אם אינו נחוץ כל כך.

לפי שיטת הרב פיינשטיין, אישה יכולה גם להסיר את שיער גופה כאשר יש צורך בכך.¹⁶

אין כל איסור על הסרת שיער גוף לקראת הטבילה במקווה, וההלכות בנוגע להסרת שיער הפנים
מקלות אף יותר.¹⁷

האם קיימים מנהגים מיוחדים לנשים בתקופה זו?

15 ב"ח יורה דעה סימן שצ, ו
דבמקום שדרכה של אשה לגלח שערותיה אלו כגון ריבוי שערות דצידעא ובת צידעא מותרת ליטלם אחר שבעה
16 הב"ח מקל בנוגע לשיער גוף גם במהלך השלושים. ראו גם שו"ת להורות נתן, ב, ל"ב. ניתן למצוא כאן.

ב"ח יורה דעה סימן שצ, ו
דבמקום שדרכה של אשה לגלח שערותיה אלו כגון ריבוי שערות דצידעא ובת צידעא מותרת ליטלם אחר שבעה
17 הרב צבי כהן, בין פסח לשבועות, עמ' 241, בשם הרב שלמה זלמן אוירבך והרב שמואל הלוי וואזנר.

מנהג פחות מוכר בספירת העומר הוא להימנע ממלאכה מהשקיעה ועד הבוקר, משום שקבורת תלמידי רבי עקיבא התרחשה בשעות אלה ולכן אנשים הפסיקו ממלאכתם:

ספר אבודרהם תפלות הפסח ד"ה כל ארבעה
כתב רבינו האי בתשובה וזה שנהגו שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת חמה עד שחרית משום תלמידי ר"ע [רבי עקיבא] שכולם מתו משקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלים ממלאכה. ועוד דכתיב שבע שבתות תמימות תהיינה מל' שבו' [מלשון שבות] ושמיטה כדכתיב שבע שבתות שנים מה שנת השמיטה אסורה במלאכת קרקע אף זמן ספירת העומר דהיינו לאחר שקיעת החמה שובתין ממלאכה.

חוץ מעניין האבל, מוסיף האבודרהם כי המנהג להימנע ממלאכה מוסיף ממד של מנוחת שבת בספירת שבע "שבתות". לפי הסבר זה, המנוחה ממלאכה תהיה רק מהשקיעה ועד לזמן הספירה.

מאות שנים לאחר מכן, פסק השולחן ערוך כי מנהג זה חל רק מהשקיעה ועד לזמן שאדם סופר את העומר.

ערוך השולחן או"ח תצג, ט
הן לא נמנעו ממלאכה רק מן אחר השקיעה עד אחר תפלת ערבית אחר הספירה... וגם עתה יש נשים שנוהגות כן:

בעוד שהאבודרהם לא מתייחס לנשים באופן ספציפי, גם ערוך השולחן וגם השולחן ערוך מזכירים נשים בקשר למנהג להימנע ממלאכה (כאשר השולחן ערוך מגדיר את הזמן מהשקיעה ועד הבוקר, ומרחיב את המנהג גם לאחרי ל"ג בעומר, אף שאחרים חולקים עליו):¹⁸

שולחן ערוך או"ח תצג, ד
נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת, משקיעת החמה ואילך.

השולחן ערוך אינו מציין האם מנהג זה חל גם על גברים.¹⁹

מדוע מנהג זה קשור דווקא לנשים? מאות שנים קודם לכן, מקשר שיבולי הלקט בין המנהג להימנע ממלאכה דווקא לנשים:

ספר שבולי הלקט סדר פסח סימן רלה
ונשכרות להודיע שבחן בכל דור ודור שקדמו אצל אותן תלמידים ולכבדן ולהתעסק בהן לפיכך נהגו שלא לעשות מלאכה באותו העת זכר לנשים צדקניות שהיו באותו הדור

במדרש מוזכר כי בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים.²⁰ ההימנעות ממלאכה היא השכר המגיע בזכות נשים צדקניות שמיהרו לעשות חסד של אמת עם הנפטרים.

השולחן ערוך כותב כי לא כל הנשים בימיו נהגו כן. עם זאת, יש מקום לכך שנשים בדורנו יקפידו על מנהג זה, כמחווה לאותן נשים צדקניות. באמצעות מנהג זה, גם נשים שאינן סופרות את העומר יכולות לחוות את הספירה.

18 פרי מגדים משבצות זהב על שולחן ערוך או"ח תצג, ד
אחר ל"ג בעומר ולאחר שמנה ספירה יש להתיר מלאכה.

19 השולחן ערוך מזכיר רק נשים, אך המשנה ברורה, כמו גם פוסקים אחרים, פוסק שהמנהג חל גם על גברים:
משנה ברורה תצג, ד

הנשים – וה"ה [והוא הדין] אנשים:
20 סוטה יא ע"ב

דרש רב עירא: בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים

העמקה נוספת

- הרב דניאל פלדמן, "בתוך הזמן, מחוץ לזמן או מעל הזמן? נשים וספירת העומר", YU Torah To-Go, ניתן למצוא [כאן](#).
- הרב דוד ברופסקי, "מנהגי אבילות במהלך ספירת העומר", שיעור בבית המדרש הווירטואלי, ניתן למצוא [כאן](#).
- הרב דוד ברופסקי, "ספירת העומר (א)", שיעור בבית המדרש הווירטואלי, ניתן למצוא [כאן](#).
- הרב יוסף צבי רימון, "מנהגי אבילות בימי הספירה", שיעור בבית המדרש הווירטואלי, ניתן למצוא [כאן](#).
- הרב אשר וייס, "נשים בספירת העומר". ניתן למצוא [כאן](#).